

บทที่ 1

บทนำ

1.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าการศึกษาหรือการเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาคนและสังคม ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้บุคคลทุกเพศทุกวัย ได้รับการศึกษาหรือได้เรียนรู้อยู่เสมอ การศึกษามีได้จำเป็นเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยเรียนเท่านั้นแต่จำเป็นสำหรับทุกคนทุกช่วงอายุ ในสภาพที่สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาหรือการเรียนรู้ยิ่งมีความจำเป็นเพิ่มขึ้นอย่างมาก เพราะการศึกษาหรือการเรียนรู้จะช่วยให้บุคคลรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงต่างๆ จะช่วยเตรียมความพร้อมให้แก่บุคคลในการเผชิญและในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545) ได้ยึดหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, (2545:6) ดังรายละเอียดในมาตรา 8

มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้

- (1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
- (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- (3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

หลังจากที่ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้แล้วได้มีการกำหนดนโยบายและแผนการศึกษาในระยะต่อมาอีกหลายฉบับ ซึ่งนโยบายและแผนการศึกษาเหล่านี้ก็ยังคงเน้นที่การส่งเสริมให้ประชาชนได้รับโอกาสการศึกษาตลอดชีวิต เช่น ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 พ.ศ. 2552-2561 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) และแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2552-2559 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) ต่างมีเป้าหมายที่จะให้คนไทยมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณภาพ การที่จะช่วยให้ประชาชนได้รับโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตหรือการศึกษาตลอดชีวิตนั้น หน่วยงานหรือสถาบันที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการได้หลายอย่างได้แก่การจัดการศึกษาในระบบแก่ผู้ที่อยู่ในวัยเรียน และการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในรูปแบบต่างๆ แก่ผู้อยู่นอกระบบโรงเรียน นอกจากวิธีการดังกล่าวนี้แล้วปัจจุบันนี้ในหลายประเทศพยายามจัดให้การเรียนรู้อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนให้มากที่สุด ให้อยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน นั่นคือการทำให้อาศัยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้หรือเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาถิ่นที่อยู่อาศัยของประชาชนให้เป็นเมืองหรือชุมชนแห่งการเรียนรู้ Edward (1997) ได้กล่าวถึงแนวคิดของสังคมแห่งการเรียนรู้พอสรุปได้ว่าสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เป็นสังคม

ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาหรือการเรียนรู้ว่าการศึกษาหรือการเรียนรู้จะช่วยพัฒนาคนในสังคมและพัฒนาสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้า ดังนั้นในสังคมแห่งการเรียนรู้จะต้องมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและต่อเนื่องเพื่อให้คนในสังคมหรือในชุมชนได้รับโอกาสในการเรียน นอกจากนั้น Candy (2005) ยังกล่าวว่า สังคมแห่งการเรียนรู้จะเป็นสังคมขนาดใหญ่ได้เช่น ขนาดใหญ่ กลาง เล็ก สังคมแห่งการเรียนรู้ยึดหลักการศึกษตลอดชีวิตและ มุ่งใช้การศึกษาหรือการเรียนรู้พัฒนาสังคม หากเทียบกับสังคมไทยอาจจะเป็นระดับเมือง ระดับอำเภอ หรือระดับตำบลหรือระดับหมู่บ้านก็ได้ ซึ่งถ้าเป็นระดับตำบลหรือหมู่บ้านอาจเรียกว่าชุมชน ในชุมชนที่เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้จะมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลากหลายประเภทหลายรูปแบบให้ประชาชนเลือกเรียนรู้ได้ ตามความสนใจหรือความต้องการ ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้สะดวกเพราะกิจกรรมเหล่านั้นอยู่ภายในชุมชนเอง โอกาสที่ประชาชนจะเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ก็มีมากขึ้น หลังจากเรียนรู้แล้วประชาชนจะนำสิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้มาพัฒนาตนเอง ครอบครัวและชุมชนของตนต่อไป

จากแนวคิดและหลักการของสังคมแห่งการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้นเป็นส่วนที่สำคัญที่จะช่วยให้ประชาชนในแต่ละชุมชนมีโอกาสได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพราะมีการจัดแหล่งเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ที่อยู่ใกล้ตัวคือภายในชุมชนเอง ดังนั้นจึงควรที่จะมีการเผยแพร่หลักการและความรู้ดังกล่าวให้แก่ผู้ที่ปฏิบัติงานในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทั้งในเมืองและชนบททั่วประเทศ และวิธีการที่จะเผยแพร่ความรู้ได้อย่างกว้างขวางรวดเร็วให้ผู้จัดการศึกษาแก่ประชาชนในชุมชนได้รับความรู้อย่างทั่วถึงในเวลาสั้น และสามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองเมื่อมีเวลาหรือมีความพร้อมโดยไม่ต้องรอศึกษาพร้อมๆกับผู้อื่นนั่นก็คือการศึกษาจากชุดฝึกอบรมทางไกล ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลเพื่อจะทำการเผยแพร่ความรู้ให้แก่บุคลากรที่จัดการศึกษาในชุมชนคือนักวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในเรื่องการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ปฏิบัติงานด้านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการรับความรู้ด้านการสร้างเมืองหรือชุมชนแห่งการเรียนรู้ผ่านรูปแบบของชุดฝึกอบรมทางไกล

2.2 เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่องการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

2.3 เพื่อทดลองใช้และประเมินชุดฝึกอบรมทางไกลการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้สำหรับผู้ปฏิบัติงานทางด้านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

3.ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตในการวิจัยมีดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ที่ทำการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ทำการศึกษาสภาพและความต้องการชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่องการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้จากผู้ปฏิบัติงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยทั่วประเทศ เมื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมแล้วนำไปทดลองใช้ใน 1 จังหวัด ที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหาในชุดฝึกอบรม

เนื้อหาที่นำมาสร้างเป็นชุดฝึกอบรมเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย

- ความหมายของสังคมแห่งการเรียนรู้
- ความสำคัญของสังคมแห่งการเรียนรู้
- ขั้นตอนในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
- ปัจจัยที่ทำให้สังคมแห่งการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ

3.3 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ นักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ทั่วประเทศ

3.4 ขอบเขตด้านตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรในการวิจัย ตัวแปรต้นคือชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่องการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ตัวแปรตามคือประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมและระดับความพึงพอใจและความคิดเห็นของผู้รับการอบรมต่อรูปแบบและประโยชน์ของชุดฝึกอบรมทางไกล

4.นิยามศัพท์

4.1 สังคมแห่งการเรียนรู้ หมายถึง สังคมที่ประชาชนตระหนักถึงความจำเป็นของการเรียนรู้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสร้างความพร้อม สร้างพลังแก่ประชาชนในการที่จะเผชิญกับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะ ในสังคมแห่งการเรียนรู้จะมีการจัดการศึกษาหรือการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบให้ประชาชนได้เรียนรู้ เพื่อให้การเรียนรู้เป็นกลไกในการพัฒนาประชาชนและพัฒนาสังคม สังคมแห่งการเรียนรู้อาจจะเป็นสังคมที่มีขนาดใหญ่ (เช่น ระดับประเทศ ระดับภาค หรือระดับจังหวัด) หรือขนาดกลาง (เช่น ระดับเมือง ระดับอำเภอ) หรือขนาดเล็ก (เช่น ขนาดตำบลหรือระดับหมู่บ้าน) ก็ได้

4.2 การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ หมายถึง การดำเนินการเพื่อพัฒนาให้สังคมใดสังคมหนึ่ง เช่น จังหวัด ตำบล หมู่บ้าน ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยดำเนินการตามกระบวนการหรือขั้นตอนที่

กำหนดไว้ ประกอบด้วยหลายขั้นตอนย่อยๆ สำหรับในการวิจัยครั้งนี้จะดำเนินการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในระดับตำบลและหมู่บ้าน

4.3 ชุดฝึกอบรมทางไกล หมายถึง การผลิตเนื้อหาวิชาใดวิชาหนึ่งออกมาในรูปแบบของสื่อประสม เพื่อใช้ในการฝึกอบรม โดยผู้รับการฝึกอบรมสามารถศึกษาและฝึกอบรมด้วยตนเองโดยไม่ต้องฝึกอบรมแบบเผชิญหน้า สื่อประสมในชุดฝึกอบรมอาจประกอบด้วย สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวีดิทัศน์ บทเรียน e-learning หรือสื่ออื่นๆ

สำหรับในการวิจัยครั้งนี้เป็นชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นการนำเนื้อหาเรื่องสังคมแห่งการเรียนรู้มาผลิตในรูปแบบของสื่อเพื่อให้ผู้เข้าอบรมศึกษาด้วยตนเอง สื่อประสมประกอบด้วย สื่อสิ่งพิมพ์ 3 หน่วย และสื่อวีดิทัศน์เพื่อเสริมประสบการณ์เรื่องสังคมแห่งการเรียนรู้และเสริมด้วยการพบกับวิทยากร 1 ครั้ง เพื่อสรุปประเด็นและตอบคำถาม

4.4 ผู้ปฏิบัติงานด้านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง บุคลากรของสำนักส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล ลงไปถึงหมู่บ้าน

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ได้ชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่องการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ นำไปใช้ประโยชน์ได้จริงเพราะผ่านการทดลองและหาประสิทธิภาพแล้ว

5.2 นักวิชาการและบุคลากรที่ปฏิบัติงานทางด้านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจะได้มีโอกาสรับความรู้เรื่องการสร้างเมืองหรือชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง

5.3 นักวิชาการและบุคลากรที่ปฏิบัติงานทางด้านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจะสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปส่งเสริมการพัฒนาชุมชนในภูมิภาคต่างๆให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

5.4 รูปแบบชุดฝึกอบรมทางไกลที่ได้จากการวิจัยนี้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับให้ความรู้ในเรื่องอื่นๆ แก่บุคลากรที่ทำงานทางด้านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

5.5 ชุดฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นนี้สามารถนำไปจดสิทธิบัตรเป็นลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัย

5.6 ผลงานวิจัยสามารถนำไปเผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ เช่น เว็บไซต์ ลงพิมพ์ในวารสารซึ่งจะเป็นการขยายองค์ความรู้แก่ผู้สนใจอย่างกว้างขวาง